

Bollier, David: Tvorba a správa společného majetku – sociální transformační paradigma

Listopad 2015

Autor je aktivistou, blogerem a nezávislým vyučujícím, zaměřeným na funkce občin v současnosti, na internetovou kulturu, zákony a politiku, na problematiku ekologie.

Pojem občin (společného obecního majetku, původně společné pastviny) byl v minulém století využit hlavně k obhajobě soukromého vlastnictví. Pod heslem „tragédie občin“ (Garnell Hardin 1968) se vysvětluje, jak na každém takovém společném majetku má každý individuální pastýř sobecký zájem zvětšovat počet svých kusů na úkor ostatních. I když dohromady mají všechny kusy o něco méně pastvy, výhoda jednotlivců je vyšší než nevýhoda z nižších výnosů, které musí nést všichni (privatizace zisků a socializace ztrát). To nakonec vede ke zničení společného majetku, který se uchrání jedině privatizací.

Ve skutečnosti jde ovšem o fikci. Lewis Hyde to popisuje jako „tragédii neřízených, volnému přístupu otevřených společných zdrojů v kombinaci se snadným přístupem nekomunikujících a sobeckých individuů“. Dokumentace reality ukazuje, že existují stovky komunit (hlavně v zemědělství, ale i jinde), které fungují na základě svých, tradicí vytvořených pravidel a sdílených hodnot.

Toto obhospodařování společného majetku je trendem, který se v současnosti projevuje i v rámci společné tvorby nějakého majetku, společného příspěví k jeho vzniku a společném využívání, charakteristickém pro internetovou komunitu a komunikaci.

Základní charakteristikou takového sdílení (commoning) je horizontální „organizace“ – polyarchie, založená na „iniciativě zdola“ a rozhodování individuů (Ostromová, Nobelova cena za ekonomii 2009). Tím se posouvá pohled na občiny od „zdroje“ (přírodního, vyžadujícího správu, protože je omezený) do „procesu“ vytvoření společného, následně sdíleného majetku, který je v internetové síti neomezeně rozmnožitelný a jde o sociální komunitu, charakterizovanou svými pravidly, tradicemi i hodnotami.

Takovéto „commons“ představují realitu, sociální hodnotu, neuchopitelnou ekonomickými teoretiky, představují politickou výzvu a kulturní změnu.

Účastí a propojováním takovýchto sdílených realit se jednotlivci vymaňují z role „zaměstnance“ nebo „spotřebitele“, z oblastí tržního zneužívání.

Nicméně i zde fungují určité hmotné formy, doprovázené peněžními vztahy (obecní lesy, lokální měny, komunitní správa vodních zdrojů, biokoridory, otázky legislativní podpory takovýchto jevů apod.). Také existují například kooperativní sociální služby v Quebecu, Itálii, Japonsku a nástavby nad takovýmito internetovými aktivitami, které privatizují zisky ze sociální komunikace (UBER, FACEBOOK).

Předpokládá se další vývoj komunit, orientovaných na vzájemné výhody, otevřené sítě zprostředkovatelů, využití systému plateb Bitcoinem, spojeným s Blockchainem, který umožňuje digitální identifikaci a vedení daňového účetnictví – to je základní podmínka takového rozvoje. Všechny tyto „commons“ – skupiny sdílející vzájemné výhody - se samoorganizují a probíhá u nich self-management – zachovávají horizontální, nehierarchický rozměr existence.

Velmi slibný se jeví systém shromažďování sdílených finančních zdrojů, odděleně od státní kontroly a privátního sektoru. Existence sdílení výhod v „commons“ je založena na nepřímé reciprocitě skupiny (časové banky, sítě otevřeného softwaru, společné vzdělávací instituce, umělecké skupiny), ne na přímé výměně „tváří v tvář“. Přístup je charakterizován heslem „vložit a sdílet“.

Nyní se hledají organizační formy, jak tyto „commons“ spojit do federace s cílem budování nové ekonomiky sociálního zaměření, a participativního řízení. Vzájemně výhodné sdílené aktivity probíhají po celém světě, ale ekonomicky se nezobrazují (například domácí péče, obživa vlastní komunity). Odhaduje se, že cca 2 miliardy obyvatel světa je takto „mimo účetnictví“ na sdílených aktivitách závislé.

Společenství „sdílených majetků, jejich využívání a tvorby“ je nedostatečně prozkoumaným systémem „síťově zprostředkované kooperace“ – demokratickou formou podobnou družstevní, ale bez formálních struktur a diskreditovaných pojmenování.

Květen 2016

Zpracoval: Ing. Jan Procházka, CSc.